

Egy országnyi feladat

Beszélgetés Kelemen Lászlóval

Az Erdélyi Hagyományok Háza Alapítvány alakuló ülését októberben tartották Kolozsváron. Az új szervezet létrehozásának okairól és jelentőségéről Kelemen Lászlót, a Hagyományok Háza főigazgatóját kérdeztük.

Az erdélyi táncházmozgalom 1977-es zászlóbontása után az októberi bejelentés újabb mérföldkőnek tűnik az erdélyi hagyományőrzés történetében?

Vannak olyan tiszta pontok az elmúlt félévszázad történetében, ahová mindig érdemes – legalább gondolatban – visszatérni, „origó pontoknak” is nevezhetjük ezeket. Ilyen volt a temesvári forradalom kirobbanása, amelynek harmincéves évfordulójára néhány hete emlékeztünk. Jóllehet, az akkori jeles napok nagy emberáldozattal jártak, de egyben tanulságul is szolgáltak: megmutatták az erdélyi magyar-román összefogás útját. Ilyen állomás volt 1977 is Erdélyben, amikor az akkori ifjak, később jómagam is, elindultunk egy úton, amin azóta is haladunk, s meghatározza életünket. Ebben a folyamatban úgy, mint Magyarországon, mára szükségszerű lépés volt egy olyan intézmény létrehozása, amely szervezett módon és összehangoltan tűzi zászlajára az élő néphagyományt. Azt a paraszti kultúrát és műveltséget ápolja, amit Erdélyben őseink – románok, magyarok, szászok és cigányok – műveltek sajátjukként. Alapvető célunk, hogy ne múzeumok tárlataiba temessük el, hanem legyen része mindennapos életünknek: mind fejben, mind szívben, mind „lábban”.

A Hagyományok Háza vezetőjeként két éve hozta létre a mára hatékonyvá vált Kárpát-medencei Hálózatot. Ennek része volt az erdélyi szervezet is. Miért volt szükség az utóbbi intézményesíteni?

Tudjuk, hogy egy divatos és új irányzatot követtünk, de számos érv szólt mellett, hogy hálózatban gondolkodjunk. Ez korábban is jelen volt munkánkban látenszen, hiszen azok az emberek, akik életüket tették az élő népművészet ápolására, eddig is ismerték és segítették egymást. Erdély viszont egy külön világ, ne feledjük, nagyobb, mint Svájc, s történelme is sajátos, s fontosságát növeli az ott élő magyarok jelentős száma. A fellelhető élő népművészetben is adott a „nagyhatalmi” státusza, például, ha csak a teljes magyar nyelvterület táncegyütteseinek repertoárját tekintjük, az erdélyiekhez köthető e tánckincs nyolcvan százaléka. Az elmondottak arra vezettek minket, hogy az erdélyi szervezetet kiemelten kezeljük a hálózatos munkában, s önálló entitásként határozzuk meg. A Hálózat jelentősége ezzel nem csorbul, továbbra is meghatározó szerepe marad a Kárpát-medencei hagyomány ápolásában és megtartásában.

A svájci területi példából kiindulva Erdély néprajzilag sem egységes, például az érmelléki népi kultúra minden bizonnyal közelebb áll a nyírségihez, mint a Nyárad-mentihez.

Ismét a történelmi okokhoz térek vissza. A százötven éves török uralom kettészakította az országot. Erdélyben például a reneszánsz még a XVII. század végéig fennmaradt, a barokk nem nyert teret. Ugyanakkor, ez időszakban nyugatabbra megjelentek a vonós hangszerek, amelyek teljesen más zenekari felállást eredményeztek az ország két felében. Míg a nyugat-magyarországi kultúra – akár hangszerekben, akár dallamokban – sokkal közelebb került ebben az időben a bécsi „nyugatos” stílushoz, addig Erdély és a Partium a magyarságot leginkább jellemző több évszázados hagyományt folyamatában megőrizte. Egy másik példát említve, Erdély a reneszánsz páros táncok tárháza is volt, majd később a nemzeti ébredéssel a „magyarnak” nevezett táncok is tért hódítottak a vidéken, de például a csárdás-divat csak igen későn terjedt el. Magyarországon csak a XX. század hatvanas éveiben lett divatos a gyors csárdás...

Az új szervezetet a Sapientia Alapítvány hozta létre, hogyan született e partneri kapcsolat?

Meggyőződésem, hogy az oktatás az élő népművészet természetes szövetségese. Az intézményesülés során az oktatás intézményesülése is elengedhetetlen. A Sapientia-hoz régi munkakapcsolat fűz, s jelentős eredménynek tartom, hogy a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsvári Karán szeptemberben elindul a nappali néptánc-képzés.

Nagyon remélem, hogy a közeljövőben – a több, mint egy évtizede működő budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzenei Tanszékének mintájára – a hangszeres népzenei tanszékét is elindíthatjuk Erdélyben.

Hogyan működik a jövőben az Erdélyi Hagyományok Háza Alapítvány?

Az Alapítvány központja Marosvásárhely, ahonnan a négy alátartozó – a marosvásárhelyi, a kolozsvári, a székelyudvarhelyi és a csíkszeredai – iroda munkáját irányítja.

A gyakorlati működési modell adott, a cél is. A táncmozgalomhoz tartozó közösségek számos civilszervezetet hoztak létre, amelyek elévülhetetlen érdemeket szereztek a rendszerváltás óta. Itt említhetem például a Kallós Zoltán Alapítványt, amelynek megszervezése még a névadóhoz fűződik. A mi működési modellünk megegyezne a magyarországi gyakorlattal, a stratégiai civilszervezetekkel szoros együttműködésben egy közös cél irányában – az élő népművészet ügyének szolgálatáért – végeznénk a munkánkat. Ez egyben az erőink egyesítését, s a párhuzamosságok elkerülését is jelentené. A kézművesség tanítása például igen sokrétű és infrastruktúra-igényes terület, fontos tehát a képzések helyszíneinek optimális kijelölése, s fontos, hogy e kurzusokat akkreditáltathassuk is, így az azon résztvevők elismert bizonyítványhoz is juthatnak. Értelemszerűen az együttműködést nem csupán az erdélyi magyar, hanem más, például román szervezetekkel is tervezzük, amelyekkel a kapcsolatot záros határidőn belül ki kell építenünk.

Tonk Márton, a Sapientia Kolozsvári Karának dékánja egy korábbi interjúban kiemelte az említett szak akkreditáláskor kapott általános jóindulatot és segítséget. Az Alapítvány munkájában is számítanak a román felettes szervek pozitív hozzáállására?

Korábban már több romániai intézménnyel építettünk ki gyümölcsöző kapcsolatot. Itt említhetem a Román Tudományos Akadémia Kolozsvári Folklórintézetével, valamint a Kolozsvári Néprajzi Múzeummal közös kiadványokat, de utóbbival uniós együttműködésünk is „fut”. Az erdélyi népművészet közös kincs: éppúgy elképzelhetetlen a román, a cigány, vagy éppen a magyar nélkül. Fontosnak tartom, hogy végre félretegyük a sérelmeket és az ezekből fakadó sanda gondolatokat, melyek e közös kultúrának meg nem értéséből, s a „szomszéd kertjének” centizős méretezéséből fakadnak. Mi közép-kelet-európaiak nem szoktunk hozzá ahhoz, amit például az amerikaiak régóta tudnak, hogy olyan játsszákát játszunk, amelyekben mindenki nyer. Téves az az ettől eltérő – s Erdélyre különösen jellemző – felfogásunk: ha valaki nyer, akkor vesztesnek is kell lennie. A politika bűne, hogy – szűklátókörűségtől vezérelve, rövidtávú érdekek mentén – folyamatosan próbálja kijátszani egymás ellen a nemzeteket. Meggyőződésem, hogy letről kell építkezni: amikor az emberek jó szomszédságban élnek együtt, megértik és esetenként segítik is egymást. Ezért célunk, hogy a civil szervezetek bevonásával megértessük velük, hogy e kultúrában ők nem csupán szomszédok, hanem testvérek is egyben. Persze, ott a Káin-Ábel példa is, de, mint mondtam, csak „mindenki nyer” típusú projekteket szabadna a hagyományos paraszti kultúrában indítani.

Milyen lesz az Alapítvány és a Hagyományok Háza, mint anyaintézmény kapcsolata?

Értelemszerűen testvérintézményként működnek, s nem csupán azért, mert jómagam az Alapítvány elnöki pozícióját is betöltöm, társadalmi munkában. A gazdasági átláthatóság szempontjából például lényeges, hogy a pénzeket ne „utazzassuk”. E koncepció nyomán az ez évi költségvetést is úgy tervezzük majd, hogy magyarországi segítség esetén a költséget a budapesti Hagyományok Háza viselje, amikor pedig erdélyi kezdeményezésről beszélünk – például a mezőségi, magyarpalatkai banda budapesti utazását intézzük – akkor az összeg az erdélyi Hagyományok Háza költségvetését terhelje. Értelemszerűen, szoros együttműködésben gondolkozunk, de egyben figyelembe kell vennünk a két ország törvényeinek eltérő voltát is. Közpénzből gazdálkodunk, így a munkánknak nyilvánosnak kell lenni a két ország közvéleménye előtt. Ezért mind a szerződéseink, mind pedig a honlapunk is kétnyelvű lesz, ebben Temesvár harminc évvel ezelőtti üzenete is kötelez minket.

